

re feiten wil-
ingen:
prof. Dooye-
g op 12 Juni
sties beledigd)
nuleering van
als zij luidt,
p den grond-
id, maar zóó,
an de Heilige
; en zóó bele-
formulieren
ennen, dat de
komen. Een
kelijking van
e vereeniging
eniging".
den inhoud
n: de Schrift
rbij over den
oudt in: God
onereet.
n ook hier.
el ons leven:
e kerk heeft
d mij aan dat
is in de drie
k verband,
En die belijde-
te".
n de Corr. bl.
1).
verwijst het
Januari 1948.
eeniging voor
a den Hoog-
I. Th. Vollen-
um.
ag of het mij
e blijven van
lijkheden, be-
XII, 1, April
1946 gehou-
dien in die
grootendeels
in de bewus-
sook aan die
in een gepu-
it ik zelf toch
lijk hier zal
daad deze be-
het afbreken
ve van le —
nformatie af-
ereeniging en
zulke inlich-
gedateerd uit-
r. bladen niet
aar begeerde
reken en mijn
maken, in re-
diteit van Uw
g tot denzelf-
jaren tot een
leefte gemaakt
a één opzicht
et prof. Vol-
hoewel daar-
roken en een
nog in de be-
n gelegenheid
gesprek vol-
en en mijner-
isverstand of
U mijn stand-
s, zonder ver-
g niet wil la-
e hebben ver-
k U nu mede,
ing.
fdzakelijk ge-
ging inneemt
nfessie, over-
n bespreking
degedeeld als
velijk Dooye-
den aard der
hiermee het
g officieel be-

trouwbaar is geformuleerd. Daartegenover nu ver-
klaar ik mij van harte eenstemmig met hetgeen Prof.
Holwerda ter weerlegging opmerkte volgens pag. 39
van het verslag, 13e regel van boven en volgende.
Het is mijn diepe overtuiging, dat het standpunt
der vereeniging moet neerkomen op een bloot-for-
mele erkenning van de Heilige Schrift als grondslag,
welke in strijd komt met het derde gebod aangezien
op deze wijze de Naam Gods in de Heilige Schrift ge-
openbaard (ofschoon het tegendeel wordt bedoeld,
hetgeen ik aanvaard) wordt opgeheven in het ijdele.
Dit oordeel heeft nog niet per sé te treffen de for-
muleering der Statuten van den grondslag, n.l. de
H. S. in den zin der drie formulieren van eenigheid
beleden als Woord Gods. Het treft echter wel de nu
officieel gebleken toelichting op dit art. 2 der Statu-
ten, die deze formuleering uitdrukkelijk stelt tegen-
over de meening dat de leden der vereeniging ge-
bonden zijn aan den inhoud dezer formulieren. Hier-
mede is mijns inziens een noodlottige tweespalt aan-
vaard tusschen den inhoud van Gods Woord
en den inhoud van de belijdenis van dat
zelfde Woord. Aan den eenvoud en de oprechtheid
en de goede trouw van het kerkelijk belijden in eenig-
heid des geloofs is hiermee grootelijks geweld aange-
daan en wel onder beroep op een zoodanige on-
derscheiding van levenskringen of een zoodanige
hanteering van een dergelijke onderscheiding,
dat hiermede een filosofische beschouwing en een be-
paalde uitwerking daarvan, verheven tot een op-de-
taak-der-wetenschap (i.e. filosofie)-toegespitste belij-
denis (vgl. pag. 36 v. h. verslag), heerschappij voert
over de, door een bepaald gebruik van het adjectief
„kerkelijke” gedenatureerde belijdenis-van-Gods-Woord
door de ware Christgelovigen (vgl. art. 27 N.G.B.)
tezamen. De wetenschap is daarmede souverain ge-
worden over de confessie en mitadien — zoolang deze
confessie als in alles gegrond op Gods Woord blijft
beleden — van het Woord des Heeren zelf. Onder be-
tuiging van het tegendeel is daarmede art. 7 N.G.B.
van zijn kracht beroofd.
Wanneer werd opgemerkt, dat deze meening neer-
komt op het Roomsche standpunt, dan kan ik hierin
slechts 'n volkomen en zondig misverstand beluisteren;
vgl. hetgeen Prof. Holwerda t.a.p. daarover heeft op-
gemerkt wat ik niet zal herhalen. Wel verklaar ik
nog nadrukkelijk dat het hier terdege gaat om het
wezen van de katholieke belijdenis, waarin im-
mers alle kinderen Gods over heel de wereld naar
den regel der Heilige Schrift, zóó dat het in den he-
mel waarachtig bevonden wordt, hun eene geloof uit-
spreken en moeten kunnen uitspreken in den eenen
God en Zijn Christus. Deze katholieiteit zie ik door
het vereenigingsstandpunt fundamenteel aangetast,
de bedoeling van het tegendeel ook hier weer ten
spijt. Zij is mij echter te veel waard en moet mij te
veel waard zijn (was zij niet de inzet onzer kerke-
lijke vrijmaking?) dan dat ik lid kan blijven van een
vereeniging, die door nu officieel gepubliceerde nega-
tie van ook mijn overtuiging dit accoord van gemeen-
schap der kerke Christi in haar verrukkelijke formu-
lieren die niet voor niets die van eenigheid hee-
ten, krachteloos maken in een verband (reformatie
immers en bepaald ook conflictsituatie) waarin het
zijn kracht tot samenbinding veeleer bewijzen moest.
Gelijk de Synode van de Gereformeerde Kerken anno
1944 door haar besluiten uitsloot degenen die de be-
lijdenis van Gods Woord met woord en daad, b.v. door
hun antwoord op een dwingend voorgelegden instem-
mingseisch bij kerkelijke examina, hooger stelden dan
haar besluiten en de onderwerping daaraan, — zoo
hebt U voor Uw vereenigingssterren door waarmen-
king van het eene standpunt met pertinente ontken-
ning van het historisch-statutair recht van het an-
dere (dat zich op hetzelfde art. 2 wat den tekst aan-
gaat kon beroepen) degenen, die met deze volle be-
lijdenis van dit gansche Woord Gods met woord en
daad vollen ernst willen zien gemaakt in het uitgangs-
punt en de basis voor en van de samenwerking op het
betreffende vereenigingsgebied, van de gemeenschap
der vereeniging uitgesloten. — Bij dit laatste worde
niet vergeten, dat het hier nog wel raakt een filoso-
fischen arbeid, dus eenen die juist (veel meer en
rechtstreekscher nog dan b.v. in politieke of sociale
verbanden) de grondslagen en principes
aan de orde van behandeling stelt, waarbij wel bij-
zonder alle leden in de hoofdvragen der samenwerking
ter zake kundig, bewust-onderscheidend en elkaar 100
pet. vertrouwend geacht mogen worden.
Voorzover verklaard werd, dat het door proff.
Vollenhoven en Dooyeweerd geformuleerde stand-
punt altijd dat der vereeniging is geweest, moet ik voor
het verleden dienaangaande mijn onkunde belijden en
voorts opmerken dat nu pas de eene meening zoo-
zeer tegenover de andere werd gesteld, dat het sa-
mengaan van beide in één vereenigingsboezem tot een
ongeoorloofde antinomie is gestempeld en het mij niet
mogelijk is door lidmaatschap een overtuiging te er-
kennen waarvan nu officieel gebleken is, dat zij de
mijne wraakt. Tevens herinner ik aan mijn aarzeling
om als lid toe te treden anno 1941 blijkens brief aan
Dr K. J. Popma d.d. 4 Aug. van dat jaar, zulks van-
wege een te weinig bekend-zijn met de in art. 3 ge-
noemde wijbegeerte der wetsidee en de geringe com-
petentie tot haar deskundige beoordeling; alsmede
aan mijn verklaring van toetreding en onderteekening
van artt. 2 en 3 der Statuten d.d. 3 Jan./12 Mrt. 1944,

waarin ik mijn bezwaar achte weggenomen door in-
formaties die mij overtuigden dat de formuleering
van art. 3 (immers „in de richting van”) genoegzaam
ruimte liet om aan de uitnoodiging tot lidmaatschap
gehoor te geven; thans moet ik echter constateeren
dat deze ruimte niet werkelijk (meer?) bestaat, daar
volgens het boven gezegde in feite art. 3 regeert over
art. 2, nader gezegd de zienswijze van de ontwerpers
der W. d. W. van dit art. 3 over de erkenning van de
Heilige Schrift als Gods Woord volgens de drie for-
mulieren genoemd in art. 2. Daarmede is de basis van
met name mijn toetreding vervallen.
Nadrukkelijk te betuigen dat dit bedanken mij spijt
wat betreft:
de waardeering van zooveel door Uw leden en met
name Uw Bestuur verrichten arbeid en de dankbaar-
heid voor zooveel dat ik van meerderen Uwer mocht
leeren en de begeerte om een samenwerking als deze
in stand te houden, zou een verkeerden indruk kunnen
wekken en aan de oprechtheid daarvan kunnen doen
twijfelen. Alleen al de datum van beslissing en het
verklarend begin van dit schrijven mogen voor zich-
zelf spreken.
Ik begeer ten eerste herstel der samenwerking, doch
dan op een basis en in een kader die aan het Woord
des Heeren en de katholieke ongebroken confessie
daarvan werkelijk en hartelijk recht doen.
Met beleefde groeten en gevoelens van Hoogachting,
Uw dienstwillige,
(w.g.) H. J. SCHILDER.
P.S. Ik adresseerde dit schrijven aan den voorzitter,
zoo wel in verband met genoemd persoonlijk contact
over deze materie als met het oog op de plaats der
jaarvergadering welke ik bedoel te bereiken.
w.g. S.
[Naschrift: Ook naar mijn meening is in deze
vereeniging geen plaats meer voor hen, die tegenover
de willekeur der synodes hun daad van gehoorzaam-
heid stelden. De vereeniging valt immers in de zonde
dier synodes: zij laat de uitgangen des levens uit on-
derscheidene harten geschieden. Maar volgens de
Schrift en de belijdenis zijn de uitgangen des levens
uit het hart. Reden, waarom ondergeteekende in 1944
aan prof. Vollenhoven zijn bedanken schriftelijk
meldde. K. S.]

a en b voorheen en thans, II.
Even levendig brengen, op kerkelijk terrein gebruikt,
deze twee letters ons echter een verschil van dog-
matischen aard in gedachten, dat met die ge-
schiedenis onmiddellijk samenhangt.
Want het is een feit, dat in de Kerken, die in 1892
en daarna A zijn genoemd, een andere opvatting over
verschillende leerstukken bestond, dan in de Kerken,
die den naam B hebben gekregen.
Wanneer ik zoo nalees, wat daarover is geschreven,
voorzoover ik dat kon, krijg ik den indruk tot nu toe,
dat men zich in het begin van dat verschil niet zoo
sterk rekenschap heeft gegeven, maar dat het geleidelijk
aan bewuster is geworden bij de menschen en
zich eindelijk heel scherp heeft toegespitst.
Onder leiding van den invloedrijken Dr A. Kuyper
brak zich n.l. in de doleerende kringen eene bepaalde
theologische opvatting baan. Kuyper liet de leer
heel beheerschen door het leerstuk der uitverkiesing
in supra-lapsarischen zin; daarmede hing samen de
leer van eene eeuwige rechtvaardiging en een eeuwig
genadeverbond; en in dat schema werd ook ingepast
de opvatting, dat de Sacramenten eene inwendige aan-
wezige genade verzegelen.
Er waren z.i. ook vroeger wel enkele Gereformeer-
de theologen geweest die dit leerden, en volgens
Kuyper c.s. was dit de echte Gereformeerde leer, en
het andere minderwaardig.
Toen hij daarmede naar voren kwam, stond daar-
tegenover een groot aantal theologen van de Afge-
scheiden Kerken, die daarvan niets moesten hebben;
een ander deel van dezen stond er niet zóó beslist,
maar toch gereserveerd tegenover, of voelden er
minder voor.
Eén van de meest belijnde vertegenwoordigers van
deze A-richting is Prof. H. J. de Cock ge-
weest, die daarin voortbouwde op het door zijn
vader Dr Hendrik de Cock gelegde fundament.
Ik noem hier Prof. de Cock uitdrukkelijk, omdat hij
de man is geweest, die de leer in deze richting het
scherpst heeft uitgewerkt.
Er was onder de mannen van de „Afscheiding”
ook een andere strooming, die wel niet Maccoviaansch-
Kuyperiaansch genoemd kan worden, maar toch
eenigszins dien kant uitging, waarvan in den eersten
tijd Dr H. P. Scholte de voornaamste vertegen-
woordiger genoemd kan worden; niet geheel ten on-
rechte heeft men van hem wel eens beweerd, dat hij
inzake het Verbond en de Kerk Doopersche neigingen
vertoonde.

Na het vertrek van Scholte naar Amerika heeft
deze richting de scherpe kantjes verloren, maar niet-
temin blijkt het toch duidelijk, dat er in dien tijd in
de „Afgescheiden” Kerken inzake de beschouwing van
Verbond en Doop tweërlei gedachte is.
Zeer belijnd en beslist en met tal van bewijzen ge-
staafd, is de richting van Dr de Cock meer conse-
quent nog dan hij zelf had gedaan (in wezen is het
hetzelfde) later uitgewerkt door de twee Friesche
predikanten K. J. Pieters en J. R. Kreulen in
een boekje getiteld „DE KINDERDOOP volgens
de beginselen der Gereformeerde
Kerk”, uitgegeven in 1861.
Het blijkt echter, dat er dan ook zijn, die er niet
zoo over denken: op de Synode van 1863 worden deze
beide predikanten aangevallen en bestreden door Dr
H. Joffers, terwijl door een Ouderling van de kerk
te Kampen een bezwaarschrift tegen beide predikan-
ten was ingediend. De Synode heeft toen zeer terecht
geen van beide richtingen veroordeeld, tegen welk
besluit door Dr Joffers een protest werd ingediend.
De predikanten Pieters en Kreulen staan in hunne
bewijsvoering zeer sterk. Zij konden zich beroepen
(wat ze ook deden) op personen, die in de „afge-
scheiden” kringen zeer in aanzien stonden, zooals
„vader Koelman” en andere meer. Bovendien beroepen
zij zich voor hunne zienswijze op het Doopsformulier,
en argumenteeren daarmede zoo, dat er geen speld
tusschen is te krijgen.
Later heeft Prof. Helenius de Cock deze leer in ver-
schillende werkjes eveneens verdedigd en uiteengezet,
en we behoeven er niet aan te twijfelen, of hij ook in
die richting onderwijs heeft gegeven aan de Theo-
logische School. Er heeft een tijd geleden in „De strij-
dende kerk” een stukje gestaan van Dr A. M. Linde-
boom (synodaal) met citaten uit een boekje van Prof.
de Cock uit 1863; Dr Lindeboom wil met die aan-
halingen bewijzen dat Prof. de Cock het feitelijk eens
is geweest met de uitspraken van de „synodes” van
1942 en daarna van de synodale kerken.
Het heeft weinig zin om zulk een beweren te weer-
leggen. Hier zijn eenvoudig maar twee mogelijkheden:
deze predikant weet niet wat Prof. de Cock heeft
geleerd, of hij weet het wel, maar poogt met een paar
uitdrukkingen uit dat boekje, die den schijn hebben,
dat Prof. de Cock er hetzelfde mede bedoelde als de
„synodes”, het volk te misleiden.
Dan is Dr Smilde in zijn boek EEN EEUW VAN
STRIJD OVER VERBOND EN DOOP in elk geval
eerlijker geweest ten aanzien van Prof. de Cock (zijn
verdere eerlijkheid laat ik nu maar rusten!); volgens
dezen degeneraat van oud-A was Prof. de Cock een
man van weinig betekenissen, en die in de opvatting
van het Verbond de Gereformeerde lijn had verlaten;
„n „biblicist!” Ik meen, dat Prof. Dr G. M. den Hartogh
in zijn brochure IN DE LIJN DER AFSCHIEDING
ook ongeveer in deze richting redeneert, maar ik heb
die op het oogenblik niet bij de hand.
Indien die redeneering van Dr Smilde juist is, dan
zijn er bij de oude A-broeders heel wat onrechtzinnig-
gen geweest, en kon Dr A. Kuyper met zijn doleer-
ende broeders toch nog gelijk hebben gehad, dat het
in den hoek der „Afgescheidenen” niet deugde en men
van doleerende zijde wel een eigen kerk moest insti-
tueeren; want in dien tijd stonden de „Afgescheiden-
nen” bijna allen min of meer op het standpunt-De
Cock (zooals ik het gemakshalve hier maar noem).
De leiding gevende figuren in de Christelijke Ge-
reformeerde Kerk, zooals Dr H. Beuker en Dr F. M.
ten Hoor, die later beide naar Amerika zijn vertrok-
ken (ten Hoor moede van het strijden tegen Dr A.
Kuyper) en daar beide ook een professoraat hebben
bekleed aan de Theologische School te Grand Rapids,
en na hen Prof. L. Lindeboom hebben met vele an-
deren deze Kuyperiaansche theologie van een eeuwige
rechtvaardiging en een eeuwig verbond en een ver-
onderstelde wedergeboorte dan ook heftig bestreden
met argumenten uit Schrift en belijdenis, en deze strijd
is zoo hoog gelopen, dat ten slotte op de Synode van
1905 van de A-zijde een aanklacht is ingediend tegen
de Kuyperiaansche leer. Dat heeft ten gevolge gehad,
dat op deze Synode de kwestie van de leer der ver-
onderstelde wedergeboorte, onmiddellijke wederge-
boorte, eeuwige rechtvaardiging en supra-lapsarisme
ter sprake kwam.
Daar is toen de bekende pacificatie-formule opge-
steld en na wijziging aanvaard.
Ik noem dat bewust een pacificatieformule; want
een ander karakter heeft ze vóór 1942 niet gehad.
Dat het niet de bedoeling van de Synode toen is ge-
weest, de leer van de A-broeders in den ban te doen,
zooals in 1942 en daarna is gebeurd, blijkt duidelijk
uit een dadelijk er op volgende beslissing inzake een
bezwaarschrift, door Prof. Lindeboom ingebracht te-
gen Dr A. Kuyper Jr., waarin dit bezwaar wordt af-
gewezen, maar dan verder ook besluit: „c. dat de Sy-
node de betrokken broeders dringend opwekt om el-
kander in dit verschil in liefde te dragen”.
Daaruit volgt dus, dat de leer van Dr A. Kuyper
werd geduld, maar de voorstelling van Prof. Linde-
boom evenmin voor kettisch werd verklaard, doch
evenveel recht van bestaan had, als die van Dr A.
Kuyper Jr.; misschien mag ik zeggen: minstens zoo-
veel, omdat „d. zij den wensch heeft, dat ieder zich
in zulke teedere en onzekere zaken met alle voorzich-
tigheid en bescheidenheid uitlate”; maar ik bezit op